

Byla C-819/19

Prašymo priimti prejudicinį sprendimą santrauka pagal Teisingumo Teismo procedūros reglamento 98 straipsnio 1 dalį

Gavimo data:

2019 m. lapkričio 6 d.

Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas:

Rechtbank Amsterdam (Nyderlandai)

Nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą priėmimo data:

2019 m. rugsėjo 18 d.

Ieškovės:

Stichting Cartel Compensation

Equilib Netherlands B.V.

Atsakovai:

Koninklijke Luchtvaart Maatschappij N.V.

Martinair Holland N.V.

Deutsche Lufthansa AG

Lufthansa Cargo AG

British Airways plc

Société Air France SA

Singapore Airlines Ltd

Singapore Airlines Cargo Pte Ltd

Swiss International Air Lines AG

Air Canada

Cathay Pacific Airways Ltd

SAS AB

Scandinavian Airlines System Denmark-Norway-Sweden

SAS Cargo Group A/S

Pagrindinių bylų dalykas

Pagrindinės bylos susijusios su civilinių bylų teismui pareikštais ieškiniais dėl daugybės oro vežėjų (toliau – atsakovai) padarytų kartelio draudimo pažeidimų. Reikalaujama, pirma, konstatuoti, kad atsakovai elgėsi neteisėtai, antra, atlyginti žalą.

Prašymo priimti prejudicinį sprendimą dalykas ir teisinis pagrindas

Pagal SESV 267 straipsnį pateiktas prašymas priimti prejudicinį sprendimą susijęs su klausimu, ar nacionalinis civilinių bylų teismas turi teisę tiesiogiai taikyti SESV 101 straipsnį ir taip konstatuoti Europos konkurencijos taisyklių pažeidimus, net jei jie buvo padaryti prieš aviacijos sektoriuje įsigaliojant Reglamentui Nr. 1/2003 ir yra susiję su skrydžiais iš ES ar EEE nepriklausančių šalių ir į jas. Šiuo laikotarpiu tokius pažeidimus buvo galima nagrinėti tik remiantis SESV 104 ir 105 straipsniuose numatyta pereinamojo laikotarpio nuostata.

Prejudicinis klausimas

Ar nacionaliniai teismai nukentėjusiųjų (šiuo atveju krovimo bendrovių ir krovinių vežimo oro transportu paslaugų gavėjų) ir oro vežėjų byloje – remdamiesi tiesiogiai taikomu SESV 101 straipsniu ar bet kuriuo atveju EEE susitarimo 53 straipsniu arba (netiesiogiai taikomu) Reglamento Nr. 1/2003 6 straipsniu – turi teisę SESV 101 straipsnį ar bet kuriuo atveju EEE susitarimo 53 straipsnį neribotai taikyti oro vežėjų susitarimams ar suderintiems veiksams dėl krovinių vežimo skrydžiais, kurie buvo vykdomi tarp ES oro uostų ir ne EEE esančių oro uostų iki 2004 m. gegužės 1 d., tarp Islandijos, Lichtenšteino, Norvegijos ir ne EEE esančių oro uostų iki 2005 m. gegužės 19 d. ir tarp ES ir Šveicarijos oro uostų iki 2002 m. birželio 1 d., paslaugų, net jei šiais laikotarpiais buvo taikoma SESV 104 ir 105 straipsniuose numatyta pereinamojo laikotarpio nuostata, ar vis dėlto ši pereinamojo laikotarpio nuostata neleidžia to daryti?

Nurodytos Sąjungos teisės nuostatos

EEB sutarties 85–89 straipsniai, dabar – SESV 101–105 straipsniai

1987 m. gruodžio 14 d. Tarybos reglamentas (EEB) Nr. 3975/87, nustatantis konkurencijos taisyklių taikymo oro transporto sektoriaus įmonėms tvarką (OL L 374, 1987, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 7 sk., 1 t., p. 262), visų pirma konstatuojamosios dalys ir 1 bei 7 straipsniai

2002 m. gruodžio 16 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1/2003 dėl konkurencijos taisyklių, nustatytų Sutarties 81 ir 82 straipsniuose, įgyvendinimo (OL L 1, 2003, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 8 sk., 2 t., p. 205), visų pirma konstatuojamosios dalys ir 6 bei 16 straipsniai

Susitarimas tarp Europos bendrijos ir Šveicarijos Konfederacijos dėl oro transporto (OL L 114, 2002, p. 73; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 11 sk., 4 t., p. 94), visų pirma 1, 8 ir 9 straipsniai

Nurodytos nacionalinės teisės nuostatos

Nėra.

Faktinių aplinkybių ir pagrindinių bylų santrauka

- 1 Bendrovės *Stichting Cartel Compensation* (SCC) ir *Equilib Netherlands B.V.* (toliau – ieškovės) užsiima su konkurencijos teisės pažeidimais susijusių reikalavimų atlyginti žalą įvykdymo užtikrinimo veikla. Ieškovės su savo „klientais“ susitaria, kad jie joms perleis savo reikalavimus, o tada bando teisiniu keliu užtikrinti šių reikalavimų įvykdymą.
- 2 Pagrindinės bylos susijusios su pasauliniu krovininių vežimo oro transportu karteliu 2000–2006 m. laikotarpiu. 2010 m. lapkričio 9 d. sprendimu Komisija daugybei oro vežėjų paskyrė baudas už konkurenciją ribojančius susitarimus dėl degalų ir saugumo antkainių skrydžiams iš ES ir EEE valstybių narių, į šias šalis ir šių šalių teritorijose bei iš Šveicarijos, į ją ir jos teritorijoje. 2015 m. gruodžio 16 d. sprendimais¹ Europos Sąjungos Bendrasis Teismas (toliau – Bendrasis Teismas) šį sprendimą panaikino.
- 3 2017 m. kovo 17 d. Komisija priėmė naują sprendimą ir vėl paskyrė baudas už šį aviacijos kartelį. Dėl to vėl buvo pareikšti ieškiniai Bendrajam Teismui². Sprendimas šiose bylose dar nepriimtas. Vis dėlto Komisija dėl skrydžių tarp ES

¹ Sprendimai *Air Canada / Komisija* (T-9/11), *Koninklijke Luchtvaart Maatschappij / Komisija* (T-28/11), *Japan Airlines / Komisija* (T-36/11), *Cathay Pacific Airways / Komisija* (T-38/11), *Cargolux Airlines / Komisija* (T-39/11), *Lan Airlines ir Lan Cargo / Komisija* (T-40/11), *Singapore Airlines ir Singapore Airlines Cargo PTE / Komisija* (T-43/11), *Deutsche Lufthansa ir kt. / Komisija* (T-46/11), *British Airways / Komisija* (T-48/11), *SAS Cargo Group ir kt. / Komisija* (T-56/11), *Air France – KLM / Komisija* (T-62/11), *Air France / Komisija* (T-63/11) ir *Martinair Holland / Komisija* (T-67/11).

² Bylos *Air Canada / Komisija* (T-326/17), *Koninklijke Luchtvaart Maatschappij / Komisija* (T-325/17), *Japan Airlines / Komisija* (T-340/17), *Cathay Pacific Airways / Komisija* (T-343/17), *Cargolux Airlines / Komisija* (T-334/17), *Latam Airlines Group ir Lan Cargo / Komisija* (T-344/17), *Singapore Airlines ir Singapore Airlines Cargo PTE / Komisija* (T-350/17), *Deutsche Lufthansa ir kt. / Komisija* (T-342/17), *British Airways / Komisija* (T-341/17), *SAS Cargo Group ir kt. / Komisija* (T-324/17), *Air France – KLM / Komisija* (T-337/17), *Air France / Komisija* (T-338/17) ir *Martinair Holland / Komisija* (T-323/17).

ar EEE valstybių narių ir kitų šalių (toliau – trečiosios šalys) apsiribojo kartelio laikotarpiu, kurį ji galėjo tirti pagal Reglamentu Nr. 1/2003 nustatytą procedūrą. Prieš įsigaliojant šiam reglamentui Komisija konkurencijos teisės pažeidimus tyrė remdamasi Reglamentu Nr. 3975/87, kuris galiojo tik tarptautiniam oro susisiekimui tarp Bendrijos oro uostų. Todėl konkurencijos teisės aspektu tirti skrydžius iš trečiųjų šalių ir į jas buvo galima tik remiantis SESV 104 ir 105 straipsniuose numatyta pereinamojo laikotarpio nuostata.

- 4 Reglamentas Nr. 1/2003 skrydžiams tarp ES ir trečiųjų šalių pradėjo galioti nuo įsigaliojimo 2004 m. gegužės 1 d., o skrydžiams tarp EEE valstybių narių ir trečiųjų šalių – tik 2005 m. gegužės 19 d. Skrydžiams tarp ES ir Šveicarijos nuo 2002 m. birželio 1 d. galiojo Susitarimo tarp Europos bendrijos ir Šveicarijos Konfederacijos dėl oro transporto 8 ir 9 straipsniuose nustatytos taisyklės dėl kartelio, taip pat šiuo laikotarpiu taikytini įgyvendinimo reglamentai. Ankstesnio laikotarpio atžvilgiu Šveicarija yra trečioji šalis, todėl Komisijos sprendimas jos neapima.
- 5 Ieškovės iš esmės reikalauja, pirma, konstatuoti, jog atsižvelgiant į susitarimus dėl kartelio atsakovai neteisėtai elgėsi ir iki trijų minėtų laikotarpių, antra, atlyginti žalą (patirtą [krovimo bendrovių], kurios savo reikalavimus pardavė ieškovėms). Taigi ieškovių reikalavimai susiję su visu 2000–2006 m. laikotarpiu. Faktiškai tai yra trys susiję procesai – vienas inicijuotas SCC ir du inicijuoti *Equilib* – įvairių oro vežėjų atžvilgiu.

Svarbiausi pagrindinių bylų šalių argumentai

- 6 Kaip pagrindinį argumentą ieškovės nurodo tai, jog SESV 101 straipsnyje nustatytas kartelio draudimas taikytinas tiesiogiai horizontaliai visu kartelio laikotarpiu, taigi prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas gali šį draudimą taikyti ir iki 4 punkte nurodytų laikotarpių vykdytiems skrydžiams iš trečiųjų šalių ir į jas. Išankstinis nacionalinių konkurencijos institucijų arba Komisijos sprendimas pagal SESV 104 ar 105 straipsnį nereikalingas. Kaip subsidiarų argumentą ieškovės nurodo tai, jog pagal Reglamento Nr. 1/2003 6 straipsnį prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas bet kuriuo atveju 2004 m. gegužės 1 d. atgaline data įgijo teisę taikyti SESV 101 straipsnį, jei jos dar neturėjo.
- 7 Atsakovės nemano, kad SESV 101 straipsnio 1 dalis yra taikoma tiesiogiai horizontaliai. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi teisę taikyti šią teisės normą tik tuomet, kai nacionalinės institucijos arba Komisija priima sprendimą pagal SESV 104 ar 105 straipsnį. Ieškovių subsidiarų argumentą atsakovai paneigia argumentu, jog prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas negali remdamasis Reglamento Nr. 1/2003 6 straipsniu veiksmus, kurie tuo metu, kai buvo atlikti, nebuvo draudžiami, vėliau atgaline data pripažinti draudžiamais. Tokio taikymo atgaline data galimybė nekyla nei iš Reglamento

Nr. 1/2003 nuostatų formuluotės, nei iš jo tikslo ar sistemos ir prieštarauja teisinio tikrumo principui.

Prašymo priimti prejudicinį sprendimą motyvų santrauka

- 8 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodo, jog prieš įsigaliojant Reglamentui Nr. 1/2003 konkurencijos taisyklės aviacijos sektoriuje buvo įgyvendinamos remiantis Reglamentu Nr. 3975/87, kuris nebuvo taikomas oro susisiekimui su trečiosiomis šalimis. Taigi dėl šių skrydžių nacionalinės institucijos ir Komisija galėjo remtis tik SESV 104 ar 105 straipsniu, kuriuose numatyta pereinamojo laikotarpio nuostata dėl konkurencijos teisės taikymo. SESV 104 straipsnyje nustatyta, kad susitarimų, sprendimų ir suderintų veiksmų leistinumo klausimus sprendžia valstybių narių valdžios institucijos pagal savo šalies teisės aktus ir 101 straipsnio, ypač jo 3 dalies, nuostatas. Ši pereinamojo laikotarpio nuostata galioja, kol priimamos taisyklės pagal SESV 103 straipsnį.
- 9 Taigi šiuo atveju kyla klausimas, ar nacionaliniai teismai gali civiliniame procese tarp privačių subjektų konstatuoti, jog laikotarpiu, kuriuo galiojo SESV 104 ir 105 straipsniuose numatyta pereinamojo laikotarpio nuostata, buvo pažeistos Europos konkurencijos taisyklės.
- 10 Šiuo klausimu yra įvairių nuomonių, grindžiamų ankstesne Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (toliau – Teisingumo Teismas) jurisprudencija. 2017 m. spalio 4 d. Jungtinės Karalystės *High Court of Justice of England and Wales* (Anglijos ir Velso aukštasis teismas) byloje, kurioje turėjo būti nagrinėjamas toks pat klausimas, paskelbė, jog neturi jurisdikcijos. Šį sprendimą patvirtino Jungtinės Karalystės *Court of Appeal* (Apeliacinis teismas). Vis dėlto prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, remdamasis Teisingumo Teismo jurisprudencija, kelia klausimą, ar neturėtų būti priimtas priešingas sprendimas.
- 11 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas apžvelgia šią ankstesnę jurisprudenciją, kaip nurodyta toliau. Pagal 1974 m. sausio 30 d. Teisingumo Teismo Sprendimą *BRT/ SABAM* (byla 127/73, EU:C:1974:6) EEB sutarties 85 straipsnio 1 dalyje ir 86 straipsnyje (SESV 101 straipsnio 1 dalis ir 102 straipsnis) nustatyti draudimai pagal savo pobūdį gali daryti tiesioginį poveikį subjektų tarpusavio santykiams, todėl jiems tiesiogiai sukuria teises, kurias valstybių narių teismai turi apsaugoti (16 punktas). Jei subjektų galimybė naudotis šiomis teisėmis priklausytų nuo jų administracinio įgyvendinimo valstybių narių institucijose arba Komisijoje, tai reikštų, jog subjektai šių teisių netenka. Taigi nacionaliniai teismai turi teisę taikyti EEB sutarties 85 straipsnį (SESV 101 straipsnį) byloje tarp subjektų. Vis dėlto šiame sprendime Teisingumo Teismas nurodė, jog byloje, kurioje viena iš šalių remiasi konkurencijos taisyklėmis, nacionaliniai teismai turi nesiimti veiksmų, jei tą pačią bylą nagrinėja Komisija arba nacionalinė konkurencijos institucija (21 punktas).
- 12 1986 m. balandžio 30 d. Sprendime *Asjes ir kt.* (susijusios bylos 209/84–213/84, EU:C:1986:188) Teisingumo Teismas nusprendė, jog „aviacijai dėl tokių pačių

priežasčių, kaip ir kitoms transporto rūšims, [taikytinos] bendrosios EEB sutarties nuostatos, taip pat dėl konkurencijos“ (45 punktas). Taip pat taikytini EEB sutarties 88 ir 89 straipsniai (SESV 104 ir 105 straipsniai), kol Komisija nepriėmė taisyklių pagal EEB sutarties 87 straipsnį (SESV 103 straipsnį). Taigi visuomet gali būti konstatuojami konkurencijos teisės pažeidimai, visų pirma prireikus gali būti suteikiamos nuostatų taikymo išimtys pagal EEB sutarties 85 straipsnio 3 dalį (SESV 101 straipsnio 3 dalį).

- 13 Vis dėlto Teisingumo Teismas pabrėžė, kad nacionaliniai teismai negali konstatuoti EEB sutarties 85 straipsnio (SESV 101 straipsnio) pažeidimo, kol nacionalinė institucija arba Komisija nepriėmė sprendimo dėl pareikšto pažeidimo, tačiau dar gali jį priimti, taigi taip pat suteikti nuostatų taikymo išimtį. Priešinga išvada reikštų, kad tam tikri susitarimai būtų paskelbiami draudžiamais ir negaliojančiais dar prieš atsirandant galimybei nuspręsti, ar jiems taikytinas visas EEB sutarties 85 straipsnis (SESV 101 straipsnis). Tai prieštarautų teisinio tikrumo principui. Savo 1989 m. balandžio 11 d. Sprendime *Ahmed Saeed Flugreisen ir kt. / Zentrale zur Bekämpfung unlauteren Wettbewerbs* (byla 66/86, EU:C:1989:140) Teisingumo Teismas patvirtino šią jurisprudenciją.
- 14 Remdamasis pirmiau pateiktais argumentais prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas daro išvadą, jog pagal Sutartį nacionaliniai civilinių bylų teismai turi teisę taikyti konkurencijos taisykles subjektų ginčiuose. Ši teisė nepriklauso nuo administracinio taisyklių įgyvendinimo kompetentingose konkurencijos institucijose. Pagal SESV 104 ir 105 straipsnius galimas tiek administracinis, tiek civilinis įgyvendinimas ir pirmesnei formai nėra teikiama viršenybė.
- 15 Vis dėlto dėl tokio persidengimo kyla prieštarų sprendimų ir teisinio netikrumo pavojus. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismo įsitikinimu, būtent siekis išvengti tokių problemų turėjo lemiamą reikšmę pirmiau nurodytai Teisingumo Teismo nuomonei, jog nacionaliniai teismai negali konstatuoti konkurencijos taisyklių pažeidimų, kol kompetentingos institucijos pagal SESV 104 ir 105 straipsnius dar – prireikus atgaline data – gali suteikti nuostatų taikymo išimtį. Laikydamasis šio požiūrio Teisingumo Teismas pirmiau minėtame savo Sprendime *Ahmed Saeed* nusprendė, jog SESV 102 straipsnis gali būti taikomas neribotai. Šios su piktnaudžiavimu dominuojančia padėtimi susijusios nuostatos taikymo išimties nenumatyta. Todėl nereikia atsižvelgti į sprendimus dėl taikymo išimties ir teisinio tikrumo principo pažeidimą. Taigi, Teisingumo Teismo manymu, šiuo aspektu SESV 104 ir 105 straipsniuose numatyta pereinamojo laikotarpio nuostata negali drausti tiesioginiai taikyti SESV 102 straipsnį.
- 16 Atsižvelgdamas į šias aplinkybes, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas yra įsitikinęs, jog šiuo atveju niekas netrukdo nacionaliniam teismui taikyti SESV 101 straipsnį. Teisinio netikrumo pavojus nekyla, nes atsakovai reikšmingu kartelio laikotarpiu neprašė ir dabar jau nebegali prašyti nacionalinių konkurencijos institucijų arba Komisijos suteikti nuostatų taikymo išimtį.

- 17 Tai, kad Komisija savo 2017 m. sprendime pareiškė neturinti kompetencijos priimti sprendimo dėl laikotarpio iki Reglamento Nr. 1/2003 įsigaliojimo, taip pat rodo, kad turi būti pripažinta nacionalinio teismo jurisdikcija. Priešingu atveju šiuo metu nebūtų jokios instancijos – nei kompetentingos institucijos, nei nacionalinio teismo, – kuri galėtų priimti sprendimą dėl SESV 101 straipsnyje nustatyto draudimo taikymo šiuo laikotarpiu. Taip būtų įmonės gautų naudos už kažkada sudarytų galbūt konkurencijos taisykles pažeidžiančių susitarimų dėl kainų nuslėpimą.
- 18 Todėl prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas konstatuoja, kad, remiantis nurodyta Teisingumo Teismo jurisprudencija, jis turi teisę priimti vėlesnį sprendimą dėl oro vežėjų sudarytų susitarimų dėl skrydžių iš trečiųjų šalių ir į jas prejudiciniame klausime nurodytais laikotarpiais. Šiais laikotarpiais buvo taikomas SESV 101 straipsnis ir tuo metu nebuvo, o dabar jau nebegali būti suteikta jokių jo taikymo išimčių. Vien tai, kad įsigaliojus Reglamentui Nr. 1/2003 buvo pakeistos pažeidimo konstatavimo ir nuostatų taikymo išimties suteikimo procedūros, nedaro poveikio konkurencijos taisyklių taikymui civiliniame procese.
- 19 Ši nuomonė nukrypsta nuo 10 punkte pateiktos Jungtinės Karalystės teismo jurisprudencijos, todėl, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusių teismo įsitikinimu, siekiant užtikrinti vienodą teisės taikymą, būtina pateikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą. Jį pateikęs teismas Teisingumo Teismo taip pat prašo atsakant į šį klausimą įvertinti ieškovių subsidiarų argumentą (žr. 6 ir 7 punktus). Griežtai vertinant, tai nėra būtina, nes prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusių teismo nuomonė atitinka jų pagrindinį argumentą. Vis dėlto, atsižvelgiant į ieškovių prašymą ir siekiant užtikrinti proceso veiksmingumą, šis argumentas įtrauktas į prejudicinį klausimą, nors prašyme priimti prejudicinį sprendimą išsamiau nenagrinėjamas.